

De kapitaalverzekering met lijfrenteclausule

Ondernemers zien de accountant vaak als financieel planner die adviezen kan geven over vermogensplanning. Een van de mogelijkheden van het fiscaal vriendelijk schuiven met vermogen was vroeger het sluiten van een kapitaalverzekering met lijfrenteclausule. Veel van deze in het verleden gesloten verzekeringen staan op het punt van expireren. De accountant die als allround-adviseur actief is, zal in toenemende mate geconfronteerd worden met vraagstukken hierover, zowel bij leven als bij overlijden. Dit artikel gaat over de adviesmogelijkheden van de kapitaalverzekering met lijfrenteclausule.

COREY DEKKERS

Jaarlijks expireren talloze kapitaalverzekeringen met lijfrenteclausule. Deze zogenaamde oud-regime-lijfrentes kenmerken zich door een grote mate van flexibiliteit, die zich uitbetaalt in allerlei mogelijkheden voor financiële planning. Zo is het mogelijk de polis in één keer af te kopen, te schenken aan derden, of gewoon te laten uitkeren. Welke optie geadviseerd moet worden, valt niet in het algemeen te zeggen, want dit is afhankelijk van de persoonlijke situatie en de wensen van de verzekeringnemer. Meestal wordt de fiscaal voordeligste optie gekozen.

Levensverzekeringen in het algemeen

Als we kijken naar het begrip levensverzekering moet er onderscheid gemaakt worden tussen kapitaalverzekering en lijfrenteverzekering. Bij een kapitaalverzekering gaat het om een eenmalige uitkering en bij een lijfrente-uitkering om een periodieke. Beide verzekeringssoorten hebben een eigen fiscaal regime. Zo is het voordeel dat genoten wordt uit een kapitaalverzekering geheel of deels onbelast als aan een aantal voorwaarden is voldaan. De uitke-

ring moet benut worden ter aflossing van de eigenwoningsschuld en er moeten tenminste vijftien jaar premies zijn betaald, waarbij de hoogste premie niet meer bedraagt dan het tienvoud van de laagste premie (artikel 3.116 Wet IB 2001). Het fiscaal regime voor een lijfrente is anders. Daar is de premie fiscaal aftrekbaar als er sprake is van een pensioentekort (artikel 3.127 Wet IB 2001). Daarentegen zijn de uitkeringen bij expiratie belast.

Vermogen overhevelen door levensverzekeringen en de gevolgen voor het successie- en schenkingsrecht

Hoewel het eenvoudig lijkt, is het onderdeel levensverzekeringen voor de Successie- en Schenkingswet een complexe aangelegenheid. Het voert te ver om de hele Successiewet te behandelen. Belangrijk is dat de uitkering uit een levensverzekeringsovereenkomst krachtens een fictiebepaling in de Successiewet wordt belast. Deze heffing blijft alleen achterwege als voor de verkrijging niets aan het vermogen van de erflater is onttrokken (artikel 13 SW).

Voorbeeld kapitaalverzekering

Verzekeringnemer: Stef
Verzekerde: Marianne
Begunstigde: Stef
Uitkering bij overlijden: € 100.000,-
Burgerlijke Staat: ongehuwd
Stel Marianne overlijdt. Stef ontvangt € 100.000,-. Dit is onbelast voor de Successiewet omdat de premies niet aan het vermogen van Marianne zijn onttrokken.

Lijfrente

Op de hoofdregel dat lijfrente-uitkeringen krachtens artikel 13 SW belast zijn, geldt een uitzondering. Hetgeen uit een gefaciliteerde lijfrente wordt verkregen, is voor de Successiewet vrijgesteld. Voorwaarde is dat het gaat om een lijfrente die voldoet aan de lijfrenteomschrijving zoals genoemd in artikel 3.125 wet IB 2001. Met andere woorden, het moet gaan om een nabestaandenlijfrente die bij het overlijden van de erflater direct ingaat. Feitelijk is er niet echt sprake van een echte vrijstelling. De waarde van een vrijgestelde lijfrente wordt namelijk geïmputeerd op de algemene vrijstelling.

Lijfrente-imputatie

Voor het successierecht geldt een imputatie op de successievrijstelling wanneer een lijfrente onder de vrijstelling van de Successiewet valt. Op grond van artikel 32 lid 2 SW wordt de waarde van lijfrenteaanspraken (of pensioenaanspraken) in mindering gebracht op de successievrijstelling. Voor de langstlevende partner geldt dat slechts de helft van de waarde in mindering wordt gebracht. De vrijstelling kan na inkorting nooit minder bedragen dan € 149.622,- (2008, voor de langstlevende partner).

Voorbeeld

Na het overlijden van Stef (58) ontvangt Marianne (48) een levenslange nabestaandenlijfrente van € 20.000,- per jaar. De lijfrente is gesloten in 2002 en valt onder de lijfrentedefinitie van de Successiewet (artikel 32 lid 5 SW). De contante waarde van de lijfrenteaanspraak is vrijgesteld. Wel verlaagt de lijfrente de vrijstelling van € 523.667,-. De imputatie wordt als volgt berekend. Eerst wordt de waarde van de levenslange lijfrente bepaald door de aanspraak te vermenigvuldigen met een leeftijdsafhankelijke factor

(artikel 5 Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956). Voor Marie (leeftijd 48) bedraagt de factor 13.

De waarde is dan $13 \times \text{€ } 20.000$ ofwel $\text{€ } 260.000,-$. Op grond van artikel 32 lid 3 dient de echtgenoot de helft van de waarde mee te nemen in de berekening. Dat is $\text{€ } 130.000,-$. Omdat over de uitkering inkomstenbelasting verschuldigd is, moet Marianne rekening houden met een IB-latentie. Deze bedraagt 30% voor lijfrenten (artikel 20 lid 6 SW). Het bedrag dat Marianne in mindering moet brengen op de algemene vrijstelling bedraagt $\text{€ } 91.000,-$ ($\text{€ } 130.000,- \times 0,7$). Na de imputatie resteert een successievrijstelling voor Marianne van $\text{€ } 432.667,-$.

Let op: voor de kapitaalverzekering met lijfrenteclausule (oud-regime-lijfrente) geldt deze vrijstelling niet. Deze vorm van lijfrente voldoet niet aan de lijfrentedefinitie uit de Successiewet.

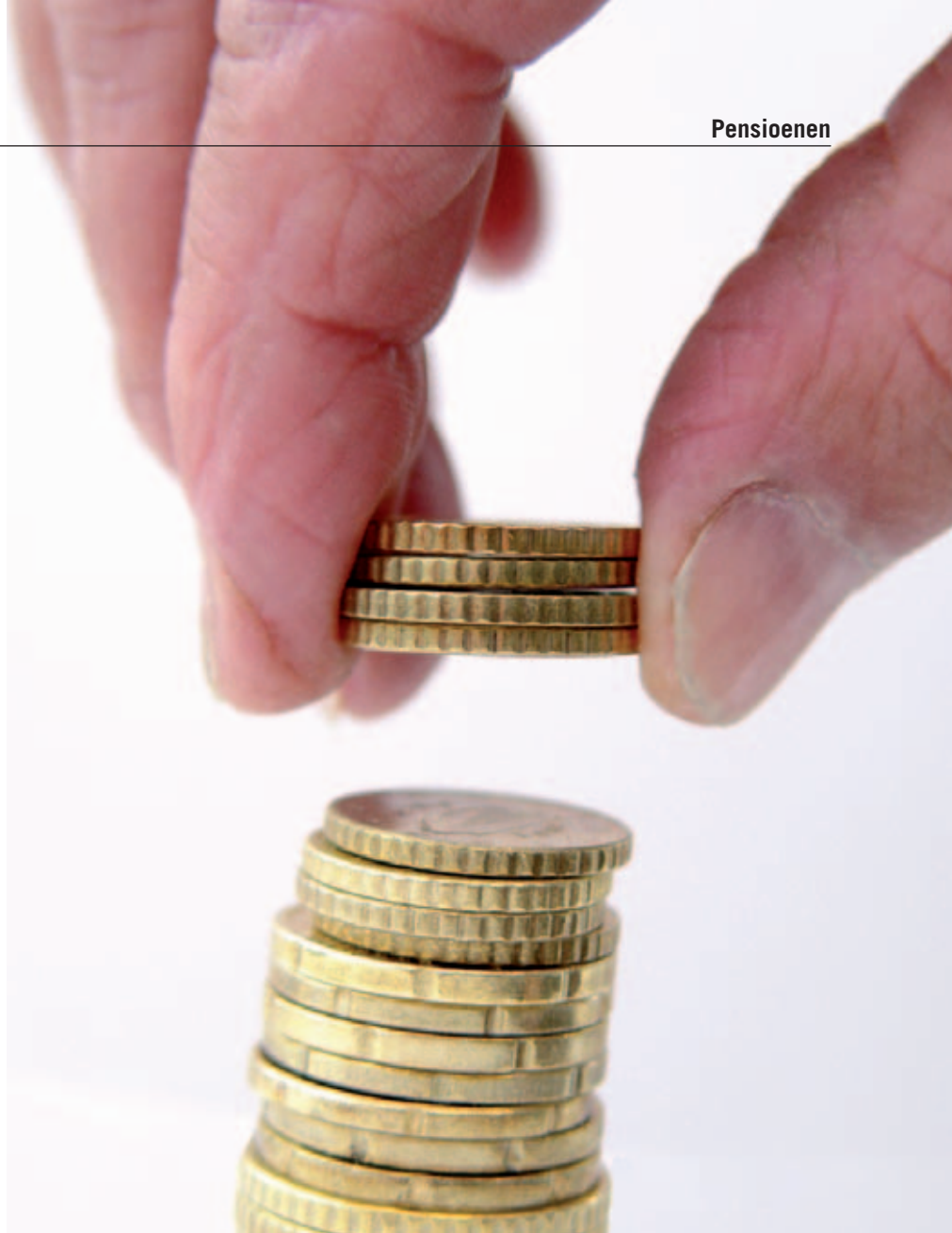
De kapitaalverzekering met lijfrenteclausule
Voor de kapitaalverzekering met lijfrenteclausule gelden andere regels voor de inkomstenbelasting en het successie- en schenkingsrecht dan voor de gefaciliteerde lijfrentes. De regels zijn wat minder stringent waardoor er ruimte is voor financiële planning. De planningsmogelijkheden van een oud-regime-lijfrente kunnen het beste geïllustreerd worden aan de hand van een voorbeeld.

Wat is een kapitaalverzekering met lijfrenteclausule?

Niet iedere lijfrente is een kapitaalverzekering met lijfrenteclausule. Er is sprake van een oud-regime-lijfrente als de polis is overeengekomen voor 16 oktober 1990 als er sprake is van een premiebetalende polis, of voor 1 januari 1992 bij een eenmalige koopsom. Voor de premiebetalende lijfrentepolis geldt dat de premie na 1 januari 2001 niet meer aftrekbaar is. Eventuele premie voldaan na 2001 wordt behandeld volgens de saldomethode.

Een praktijkcasus

Herbert (52) is gehuwd met Trudie (41) op huwelijkse voorwaarden onder uitsluiting van iedere gemeenschap. Zij hebben een alleenstaande dochter, Annet (21). Het inkomen van Herbert is $\text{€ } 150.000,-$. Het grootste gedeelte van zijn inkomen wordt

dus belast met 52% IB. Het pensioen van Herbert is goed geregeld. Op de pensioen-datum ontvangt hij $\text{€ } 90.000,-$. Trudie en Annet hebben geen inkomen.

In 1988 heeft Herbert een kapitaalverzekering met lijfrenteclausule gesloten. Het ging om een periodieke inleg van $\text{€ } 5.000,-$ per jaar. Hij is niet alleen de verzekeringnemer maar ook de begunstigde van de polis. De polis is per 31 december 2000 premievrij gemaakt en expireert op 1 december 2010. De waarde is gegarandeerd en bedraagt op expiratedatum $\text{€ } 85.000,-$. Herbert, die zelf voldoende inkomen heeft, wil graag de volgende mogelijkheden vergelijken:

- 1) De polis laten uitkeren conform de polisvoorwaarden: een periodieke uitkering aan zichzelf;
- 2) De polis in één keer laten uitkeren;
- 3) De begunstiging wijzigen, zodat zijn partner de periodieke uitkering ontvangt;
- 4) De begunstiging wijzigen, zodat zijn

dochter de periodieke uitkering ontvangt;

- 5) De periodieke uitkering schenken van termijn tot termijn.

Hij wil ook graag weten wat de gevolgen zijn, mocht hij voortijdig komen te overlijden. (6)

1. Periodieke uitkering aan zichzelf

De uitkering die Herbert ontvangt, is belast met inkomstenbelasting. Hij heeft immers fiscale aftrek genoten over de jaarlijkse premie van $\text{€ } 5.000,-$. Op de expiratedatum verkrijgt hij met het kapitaal van $\text{€ } 85.000,-$, een levenslange uitkering van ongeveer $\text{€ } 7.000$ per jaar. Na betaling van 52% inkomstenbelasting houdt hij $\text{€ } 3.640,-$ netto over. Omdat Herbert zelf de begunstigde is en de premie heeft voldaan, is hij geen schenkingsrecht verschuldigd.

2. Uitkering ineens

Ook hier ontvangt Herbert de uitkering, zij het als een eenmalige uitkering. Na het betalen van 52% inkomstenbelasting ▀

blijft een bedrag over van € 40.800. Over de eenmalige uitkering is geen 20% revisierente verschuldigd. Ook is hij geen schenkingsrecht verschuldigd.

3. Periodieke uitkering naar partner

Omdat Herbert over de uitkering 52% inkomstenbelasting verschuldigd is, lijkt het hem voordelig de uitkeringen aan zijn partner toe te laten komen. Zij heeft geen inkomen en valt daarmee in een lager belastingtarief. Door de begunstiging voor expiratie op haar naam te stellen, bereikt hij dat de uitkeringen aan haar toekomen. Of Trudie schenkingsrecht verschuldigd is, hangt af van de manier waarop Herbert de begunstiging wijzigt. Zolang de begunstiging herroepelijk blijft, is er tot het moment van expireren van de polis geen schenkingsrecht verschuldigd. Pas bij expiratie moet Trudie schenkingsrecht betalen over de waarde van de polis. Aangezien zij over de uitkeringen inkomstenbelasting verschuldigd is, mag zij bij de waardebepaling van de polis rekening houden met een latente belastingdruk van 30%.

Voor de inkomstenbelasting moet echter een kanttekening worden geplaatst. Bij wijziging van de begunstiging tussen gehuwde partners wordt de uitkering van een oud-regime-lijfrenteverzekering belast bij de partner met het hoogste inkomen. In dit geval krijgt Trudie de uitkering, maar deze wordt belast bij Herbert. Concreet betekent dit dat Trudie schenkingsrecht verschuldigd is over € 59.500,- (€ 85.000,- minus 30% IB-latentie). Daarnaast is ze nog eens 52% inkomstenbelasting verschuldigd over de uitkeringen. Geen aanrader dus.

4. Periodieke uitkering naar dochter

Hier gebeurt hetzelfde als in de vorige variant. De dochter is inkomstenbelasting verschuldigd over de uitkeringen en schenkingsrecht over de waarde. Bij de waardebepaling van de polis mag ze rekening houden met 30% latente belasting. Op het moment van expireren, wordt zij definitief de begunstigde. De keuze is dan tussen een levenslange, tijdelijke of een eenmalige uitkering. Aangezien zij geen inkomen heeft, kan het zinvol zijn de waarde in één keer te laten uitkeren. Zij is geen gehuwde partner van Herbert, dus de uitkering wordt bij haar belast.

5. Periodieke uitkering schenken van termijn tot termijn

Herbert koopt bij expiratie van de polis een direct ingaande lijfrente aan. Gezien zijn leeftijd moet de minimale uitkeringsduur volgens het 1%-onzekerheids criterium 3 of 4 jaar bedragen. Door de begunstiging herroepelijk te laten, kan hij jaarlijks zelf bepalen wie de begunstigde van de uitkering wordt. Hij kiest voor zijn dochter. Omdat Annet over de termijnen inkomstenbelasting verschuldigd is, treedt het schenkingsrecht terug. Aangezien zij geen inkomen heeft, is zij over de lijfrente-uitkering een minimale belasting verschuldigd.

Deze mogelijkheid lijkt het meest voor de hand liggend. Er is geen schenkingsrecht verschuldigd en minimale inkomstenbelasting. Wel moeten de termijnen toekomen aan een binnenlandse belastingplichtige.

6. Overlijden van Herbert

Herbert overlijdt. De polis expireert. Herbert is als eerste begunstigde niet meer in leven en Trudie treedt als echtgenote daarvoor in de plaats. Als begunstigde ontvangt zij een levenslange nabestaandenlijfrente van € 15.000,- per jaar.

Door het overlijden van Herbert wordt de huwelijksgemeenschap ontbonden. Omdat zij getrouwd waren op huwelijkse voorwaarden zonder een finaal verrekenbeding. De waarde van de polis komt Trudie dus in het geheel toe. Niet krachtens erfrecht maar krachten overeenkomst. Voor de Successiewet is er geen sprake van een belastbaar feit (artikel 1 SW). Op grond van de fictiebepaling van artikel 13 SW is de waarde toch belast, tenzij niet uit het vermogen van Herbert is onttrokken. Om dit te bereiken, had Trudie zowel verzekeringnemer als eerste begunstigde moeten zijn. De polis is dus

belast. De vrijstelling van artikel 32 SW is niet van toepassing omdat de nabestaandenlijfrente niet voldoet aan de definitie van de SW. Overigens, als Trudie een lijfrente aankoopt die wel voldoet aan de definitie van de SW zou de uitkering ook belast worden. In het Besluit van 30 mei 2008 geeft de staatsecretaris van Financiën aan dat als een pre-Brede-Herwaarderingslijfrente na het overlijden alsnog wordt aangepast aan de regelgeving van de Brede Herwaarderings gewoone wordt belast met successierecht.

Bij de waardebepaling mag Trudie rekening houden met een IB-latentie van 30% (artikel 20 lid 6 SW). De waarde wordt bepaald door de uitkering te vermenigvuldigen met de betreffende factor uit artikel 5 Uitvoeringsbesluit SW 1956. De factor is afhankelijk van de leeftijd van Trudie.

Uitkering: € 15.000,-

Factor: 13

Waarde voor SW: € 195.000,-

IB-latentie: 30%

Belaste waarde SW: € 136.500,-

De inkomensafhankelijke bijdrage

Per januari 2006 is een nieuw zorgstelsel in werking getreden. Naast de nominale premie van € 1.200 per verzekerde (18 jaar of ouder) is er nog een inkomensafhankelijke bijdrage van 5,1 % verschuldigd. Deze inkomensafhankelijke bijdrage wordt geheven over het bijdrageplichtig inkomen. Het maximale bijdrage-inkomen ligt in 2008 op € 31.231,-. Zoals de wet er nu voor staat, valt een belaste lijfrente-uitkering onder de grondslag van het bijdrageplichtig inkomen, en is Annet geen 41,85% kwijt, maar 46,95%.

Tot besluit

De kapitaalverzekering met lijfrenteclausule biedt de mogelijkheid om fiscaal vriendelijk vermogen over te hevelen zolang de polis nog niet geëxpireerd is. Wat de beste oplossing is, hangt af van de persoonlijke wensen van de klant. Tijdsige inventarisatie van de levensverzekeringsspolissen, het testament en het huwelijks-goederenregime bij de klant stelt de accountant in staat goed te adviseren. ■

Corey Dekkers MFP FFP is werkzaam op de afdeling Fiscaal-Juridische Zaken van Pensioendesk Nederland BV.